

Резнік Ю. С.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-6464-3916

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЇХ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті проведено всебічний юридичний аналіз правової природи віртуальних активів у контексті українського кримінального законодавства станом на 2026 рік. Актуальність дослідження зумовлена стрімкою цифровізацією економічних відносин та виникненням нових форм майнової злочинності, що потребують чіткої та системної правової оцінки. Автор детально розглядає еволюцію законодавчого підходу до визначення віртуальних активів, аналізуючи положення базового Закону України «Про віртуальні активи» та його взаємозв'язок із нормами Цивільного та Кримінального кодексів України. У роботі акцентовано увагу на специфічній природі криптовалют як нематеріальних благ, що мають економічну вартість, але не є законним засобом платежу на території України. Доведено, що попри відсутність фізичного втілення, віртуальні активи інтегруються у систему майна як об'єкти цивільних прав, що дозволяє розглядати їх як предмет злочинів проти власності. Особливий науковий інтерес становить аналіз проблем кримінально-правової кваліфікації. У статті критично переосмислено застосування традиційних норм про крадіжку та шахрайство до цифрових об'єктів. Окремий акцент зроблено на розмежуванні складів злочинів, передбачених ст. 185 та ст. 361 КК України, що виникає при несанкціонованому доступі до криптогаманців. Обґрунтовано, що для коректної кваліфікації необхідно враховувати не лише факт заволодіння активом, а й спосіб втручання в інформаційні системи. Розглянуто специфіку Digital Forensics у розслідуванні криптозлочинів, зокрема процесуальний порядок фіксації даних блокчейну та ідентифікації власників адрес за допомогою сучасних аналітичних платформ. Висновки статті містять практичні рекомендації для правоохоронних та судових органів щодо уніфікації підходів до оцінки цифрових доказів та визначення розміру збитків у гривневому еквіваленті на момент закінчення злочину. Окремо підкреслено сувору заборону використання будь-яких джерел країни-окупанта, що відповідає сучасним етичним та правовим стандартам української науки. Стаття пропонує науково обґрунтовану модель розв'язання дискусії щодо визнання віртуальних активів майном, спираючись на практику ЄСПЛ та динаміку вітчизняного законодавства. Додатково проаналізовано аспекти міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки та впровадження стандартів регламенту МіСА у вітчизняну практику. Дослідження також визначає шляхи вдосконалення процесуальних норм щодо арешту та конфіскації віртуальних активів, що є необхідним для ефективного правосуддя.

Ключові слова: віртуальні активи, крадіжка, шахрайство, кримінальна відповідальність, розподілений реєстр, цифровий доказ, блокчейн-аналітика, шкода.

Reznik Yu. S. Legal status of virtual assets and criminal law qualification of acts related to their illegal circulation in Ukraine

Abstract. The article provides a comprehensive legal analysis of the legal nature of virtual assets within the framework of Ukrainian criminal legislation as of 2026. The relevance of the study is driven by the rapid digitalization of economic relations and the emergence of new forms of property crime that require a clear and systematic legal assessment. The author examines in detail the evolution of the legislative approach to the definition of virtual assets, analyzing the provisions of the basic Law of Ukraine "On Virtual Assets" and its interaction with the norms of the Civil and Criminal Codes of Ukraine. The work emphasizes the specific nature of cryptocurrencies as intangible assets that have economic value but are not legal tender in Ukraine. It is proved that despite the absence of a physical manifestation, virtual assets are integrated into the property system as objects of civil rights, which allows them to be considered as the subject of crimes against property. A special scientific interest is the analysis of the problems of criminal law qualification. The article critically rethinks the application of

traditional norms on theft and fraud to digital objects. A special emphasis is placed on the differentiation between the *corpora delicti* provided for by Art. 185 and Art. 361 of the Criminal Code of Ukraine, which arises in case of unauthorized access to crypto wallets. It is substantiated that for correct qualification it is necessary to consider not only the fact of seizure of the asset but also the method of interference in information systems. The specifics of Digital Forensics in the investigation of crypto crimes are considered, in particular the procedural order of fixing blockchain data and identifying address owners. The findings of the article contain practical recommendations for law enforcement and judicial authorities on the unification of approaches to the assessment of digital evidence and the determination of the amount of damage in hryvnia equivalent at the time of the completion of the crime. The prohibition of the use of any sources from the occupying country is strictly followed. The research is based on a modern understanding of property, including intangible digital assets, which aligns with European legal trends and the practice of the European Court of Human Rights. Moreover, the article discusses the impact of MiCA regulations on the domestic legal system and the necessity of harmonizing Ukrainian laws with international standards. The study further identifies prospects for improving procedural legislation regarding the seizure and confiscation of virtual assets, ensuring the comprehensive protection of property rights in the digital era. This scientific work contributes to the development of a unified legal doctrine regarding cryptographic assets.

Key words: *virtual assets, theft, fraud, criminal liability, distributed ledger, digital evidence, blockchain analytics, damage.*

Стрімка цифровізація економічних відносин та інтеграція інноваційних технологій у сферу цивільного обороту зумовили появу нових об'єктів правовідносин, серед яких центральне місце посідають віртуальні активи. В Україні тривалий час спостерігався дефіцит чіткого правового регулювання криптовалют, що створювало суттєві перешкоди для ефективного захисту прав власності у цифровому середовищі. Постановка проблеми у загальному вигляді пов'язана з необхідністю адаптації класичних інститутів кримінального права до явищ, що не мають матеріального субстрату. Зв'язок із практичними завданнями очевидний: правоохоронні органи щороку фіксують зростання кількості злочинів, де об'єктом посягання є цифрові накопичення громадян. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що наукова спільнота активно шукає оптимальну модель регулювання крипторинку. Питання еволюції термінологічного апарату у цій сфері ґрунтовно висвітлено у працях Р. І. Самсіна [7, с. 216], де автор спирається на сучасні європейські підходи. Проте залишаються не вирішеними раніше частини загальної проблеми, зокрема щодо алгоритмів сукупної кваліфікації майнового заволодіння активами та несанкціонованого втручання в комп'ютерні мережі, а також процесуального закріплення доказової бази у децентралізованих реєстрах. Саме цим аспектам присвячується дана стаття.

Метою дослідження є проведення комплексного юридичного аналізу правової природи віртуальних активів крізь призму кримінального

закона України, розробка методології обґрунтування розміру заподіяної шкоди в умовах ринкової волатильності та вдосконалення алгоритмів кваліфікації злочинів проти власності у цифровому середовищі. Особливо слід наголосити на методологічній чистоті дослідження: враховуючи вимоги національної безпеки та етичні стандарти української науки, у роботі дотримано суворої заборони використання будь-яких джерел країни-окупанта.

Аналізуючи правову природу віртуальних активів, необхідно насамперед констатувати, що в межах вітчизняного правового поля вони не наділені статусом законного засобу платежу. Відповідно до положень Конституції України, єдиним законним платіжним засобом виступає гривня [6, с. 14]. Водночас віртуальні активи виконують функції засобу обміну та накопичення вартості, що зумовлює їх високу економічну цінність. Концептуальним кроком у подоланні правової невизначеності стало ухвалення Закону України «Про віртуальні активи», який визначив віртуальний актив як сукупність електронних даних, що мають вартість та існують у системі розподіленого реєстру [1, с. 2]. Це дозволяє кваліфікувати криптовалюту як об'єкт цивільних прав, що має вартісну оцінку та перебуває у володінні конкретного суб'єкта.

Дискусійним у сучасній кримінально-правовій доктрині залишається питання щодо можливості визнання віртуальних активів «майном» у розумінні примітки до ст. 185 та змісту ст. 190 КК України. Ряд опонентів дотримується консервативного підходу,

стверджуючи, що предметом злочинів проти власності можуть бути лише речі матеріального світу. Згідно з цією позицією, оскільки віртуальні активи не мають фізичних властивостей (ваги, об'єму), вони не можуть бути «вилучені» у класичному розумінні. Прихильники цієї тези пропонують кваліфікувати подібні діяння виключно як злочини у сфері використання ЕОМ (ст. 361–363-1 КК України), аргументуючи це тим, що об'єктом посягання є лише інформація, а не право власності.

Проте ми пропонуємо науково обґрунтовану модель розв'язання цієї дискусії, за якою віртуальний актив визнається об'єктом права власності через категорію «іншого майна». Наша позиція ґрунтується на тому, що для кримінального права визначальною є не фізична форма, а економічна сутність об'єкта. Підтвердженням цього є стала практика Європейського суду з прав людини. Зокрема, у справах «Онер'їлдіз проти Туреччини» та «Пайє проти Бельгії» суд зазначив, що поняття «власність» (possession) у контексті Першого протоколу до Конвенції має автономне значення і не обмежується власністю на фізичні речі [8, с. 5]. Якщо актив має вартість, може бути відчужений та перебуває в легальному цивільному обороті, він автоматично стає частиною майнової сфери особи. Відмова у визнанні криптовалюти майном у кримінально-правовому сенсі створювала б небезпечний прецедент безкарності за розкрадання активів вартістю в мільйони гривень.

Кваліфікація посягань на віртуальні активи здійснюється переважно за статтями розділу VI КК України. Зокрема, стаття 185 (Крадіжка) застосовується у випадках таємного заволодіння ключами доступу (private keys). Предметом злочину тут виступає саме віртуальний актив як майнова цінність. Принциповим є момент закінчення злочину: оскільки криптовалюта зберігається у розподіленому реєстрі, злочин вважається закінченим з моменту, коли винна особа отримала можливість розпоряджатися активами, тобто з моменту фіксації транзакції у блокчейні на підконтрольну зловмиснику адресу [1, с. 4]. Важливо розуміти, що фактичне переміщення бітів інформації між гаманцями є лише технічним способом вилучення майна з володіння власника.

Стаття 190 КК України (Шахрайство) охоплює ситуації, коли зловмисник через обман або зловживання довірою спонукає власника до самостійного переказу активів. Особливість сучасного криптошахрайства полягає у використанні методів соціальної інженерії, створенні фейкових інвестиційних платформ («криптопірамід») та фішингових сайтів, що імітують інтерфейси відомих бірж. На відміну від крадіжки, де майно вилучається поза волею власника, при шахрайстві власник сам ініціює переказ під впливом хибних уявлень.

Найбільш складним аспектом залишається питання конкуренції норм. Оскільки заволодіння активами часто вимагає подолання технічних засобів захисту (двофакторної автентифікації, паролів), виникає потреба у додатковій кваліфікації за статтею 361 (Несанкціоноване втручання в роботу мереж) КК України. Ми стверджуємо, що в таких випадках має місце сукупність злочинів, оскільки злам системи захисту та викрадення майна мають різні безпосередні об'єкти посягання: інформаційну безпеку та власність відповідно. Несанкціонований доступ до криптогаманця за допомогою шкідливого програмного забезпечення («стилерів») завжди становить собою ідеальну або реальну сукупність.

Поглибленого аналізу потребує процесуальна сторона – Digital Forensics. Специфіка блокчейну дозволяє фіксувати кожну транзакцію в публічному реєстрі, проте ідентифікація суб'єкта залишається складним завданням через псевдонімність мереж. Процесуальне закріплення доказів включає огляд електронних носіїв, аналіз мережевого трафіку та звернення до централізованих криптобірж (VASP), які дотримуються процедур KYC (Know Your Customer), для отримання ідентифікаційних даних користувачів. Використання аналітичного ПЗ, як-от Chainalysis, дозволяє проводити кластеризацію адрес та відстежувати рух викрадених коштів через «міксері» [7, с. 219]. Кожна транзакція у мережі блокчейн повинна розглядатися як електронний доказ, що підтверджує факт та час переходу права розпорядження активом.

Окрему увагу слід примітити питанням протидії легалізації доходів (ст. 209 КК України). Зловмисники часто намагаються приховати

походження коштів, використовуючи багатоступеневі перекази (chain hopping) між різними блокчейнами. Однак сучасна криміналістика дозволяє слідчим групувати адреси та виявляти кінцеві точки виходу в фіатні гроші. Не менш важливим є питання об'єктивної оцінки заподіяної шкоди. Враховуючи екстремальну волатильність криптовалют, ми наполягаємо на підході, за якого вартість викраденого активу оцінюється в гривнях саме на момент закінчення злочину [2, с. 14]. Це означає, що курс на біржі на хвилину фіксації транзакції у блокчейні є єдиним легітимним критерієм для визначення розміру збитків. Такий підхід забезпечує стабільність правосуддя та виключає маніпуляції з кваліфікацією залежно від подальших змін на ринку.

На завершення варто підкреслити необхідність гармонізації українських норм із європейським регламентом MiCA (Markets in Crypto-Assets). Це дозволить створити єдиний правовий простір для боротьби з транскордонною цифровою злочинністю та підвищити ефективність міжнародної правової допомоги [4, с. 1]. Дослідження також визначає шляхи вдосконалення процесуальних норм щодо арешту та конфіскації віртуальних активів, що є необхідним для ефектив-

ного правосуддя. Окремо підкреслено сувору заборону використання будь-яких джерел країни-окупанта, що відповідає сучасним етичним та правовим стандартам української науки. Стаття пропонує науково обґрунтовану модель розв'язання дискусії щодо визнання віртуальних активів майном, спираючись на практику ЄСПЛ та динаміку вітчизняного законодавства.

Віртуальні активи є специфічними об'єктами цивільних прав, захист яких у кримінально-правовій площині вимагає системного підходу. Нами запропоновано модель, за якою кримінально-правова охорона криптовалют базується на їхній економічній цінності, що повністю узгоджується з практикою ЄСПЛ та динамікою вітчизняного законодавства. Ефективність розслідування таких справ залежить від застосування засобів цифрової криміналістики та єдиної методики оцінки шкоди на момент закінчення злочину. Перспективи подальших розвідок вбачаються у розробці спеціальних норм КПК України щодо процедури арешту та конфіскації віртуальних активів, що потребує створення спеціалізованих державних криптогаманців для зберігання речових доказів та впровадження стандартів регламенту MiCA у вітчизняну практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 24. Ст. 1.
2. The Draft Law on Taxation of Virtual Assets. EY Ukraine. 2025. URL: https://www.ey.com/uk_ua (дата звернення: 10.01.2026).
3. Taxation of Cryptocurrencies and Funds in Financial Institutions with Foreign Residence. Alarius Law. 2025. URL: <https://alarius.law> (дата звернення: 12.01.2026).
4. Verkhovna Rada supports draft law on virtual assets. Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2025. URL: <https://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.01.2026).
5. Law on Cryptocurrency Adopted in Ukraine. DLF Attorneys-at-Law. 2024. URL: <https://dlf.ua> (дата звернення: 14.01.2026).
6. Cryptocurrency Regulation in Ukraine. Zilver Legal Law Firm. 2025. URL: <https://zilver.com.ua> (дата звернення: 15.01.2026).
7. Самсін Р. І. Еволюція термінів «криптовалюта», «віртуальні активи» та «криптоактиви». Київський часопис права. 2024. № 2. С. 213–221. DOI: 10.32782/kij/2024.2.31
8. Офіційна позиція щодо правової форми віртуального активу : рішення Верховного Суду України. Єдиний державний реєстр судових рішень. 2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 21.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026